

Η κλιματική διπλωματία πριν και μετά τη Συμφωνία των Παρισίων

Εμμανουέλα Δούση
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Διεθνών Θεσμών ΕΚΠΑ

Οι πιο σημαντικές Διασκέψεις του ΟΗΕ για το Περιβάλλον

1972 Στοκχόλμη
Διάσκεψη για το
Ανθρώπινο
Περιβάλλον

1992 Ρίο
Διάσκεψη για το
Περιβάλλον και
την Ανάπτυξη

2002
Γιοχάνεσμπουργκ
Διάσκεψη για τη
Βιώσιμη Ανάπτυξη

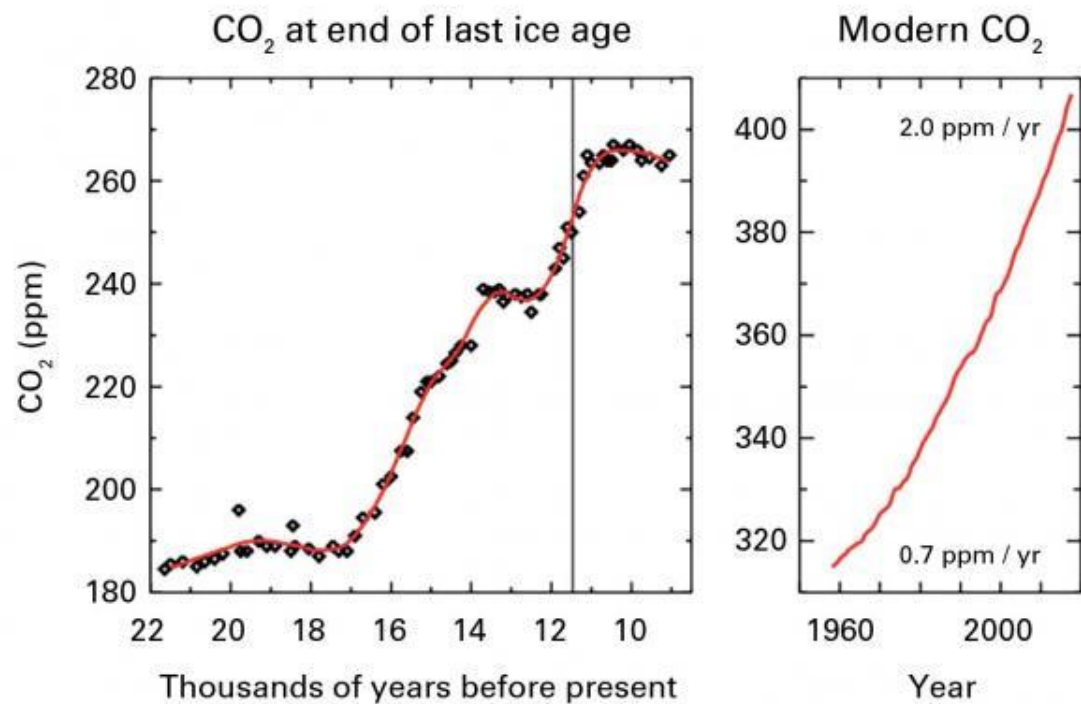
2012 Ρίο + 20
Διάσκεψη για τη
Βιώσιμη Ανάπτυξη

Πρώτη διεθνής συμφωνία για την Κλιματική αλλαγή

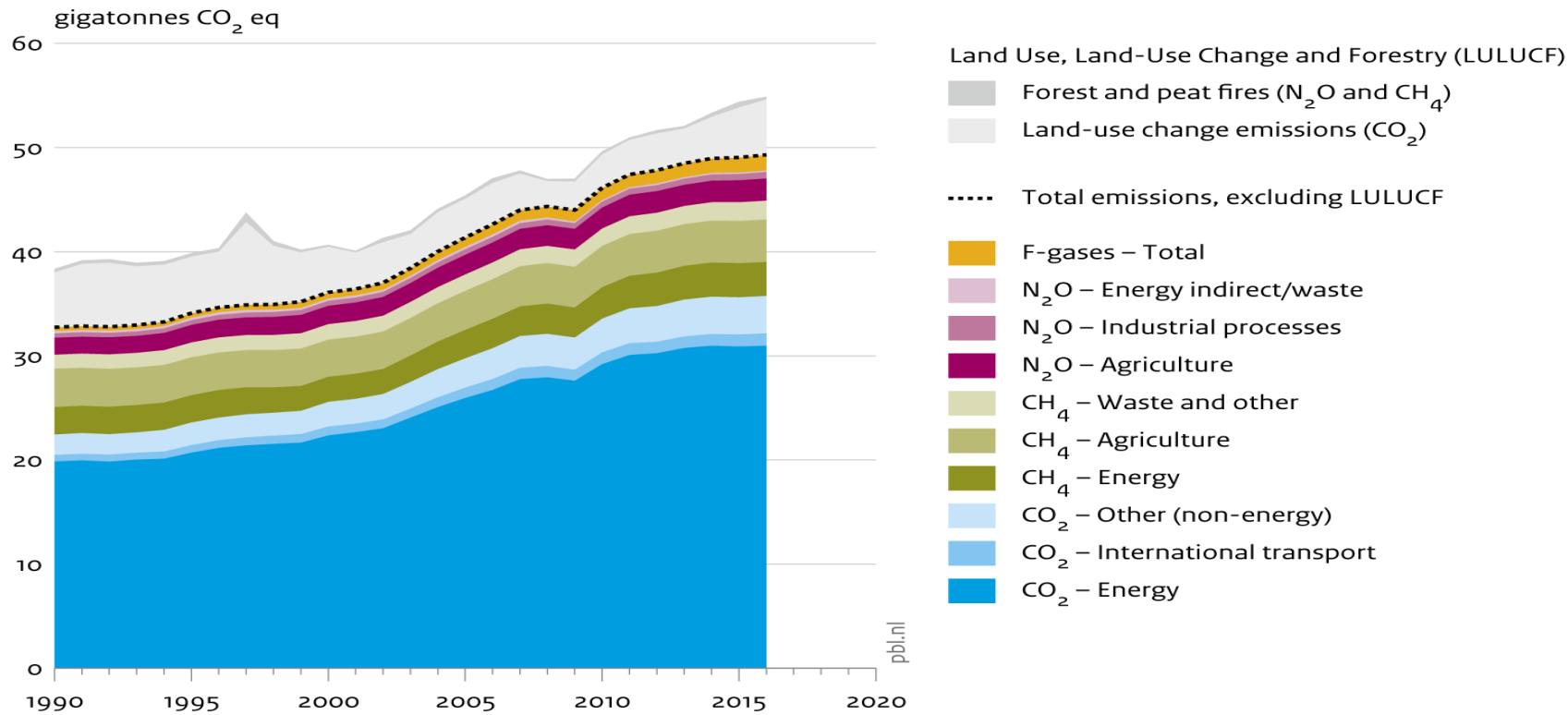
1992 Σύμβαση-πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή
(United Nations Framework Convention on
Climate Change - UNFCCC)

Τα συμβαλλόμενα μέρη (196 κράτη + ΕΕ)
συμφώνησαν να σταθεροποιήσουν τις εκπομπές
των αερίων του θερμοκηπίου σε ένα επίπεδο που
θα αποτρέψει τις επιβλαβείς συνέπειες.

IPCC (Intergovernmental Panel on Climate
Change): θα πρέπει να περιοριστεί η άνοδος της
μέσης θερμοκρασία της γης σε λιγότερο από 2°C
σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα.

Η εξέλιξη των παγκόσμιων εκπομπών (1960-2016)
Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Μετεωρολογίας (2017)

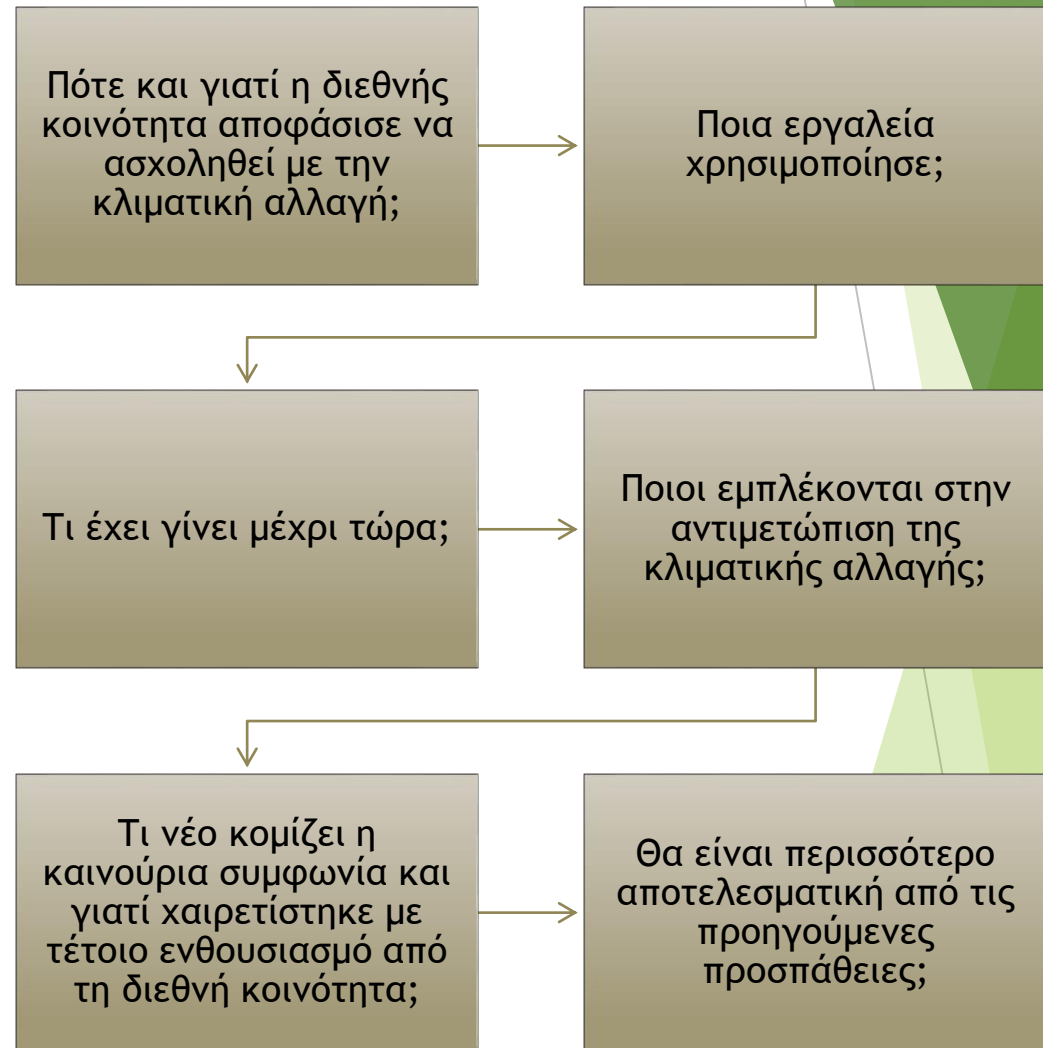
Source: EDGAR v4.3.2 (EC-JRC/PBL 2017); Houghton and Nassikas (2017); GFED 4.1s (2017)

Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ανά αέριο και δραστηριότητα 1990-2016 (γιγατόνοι ισοδύναμου CO₂)

Κλιματική αλλαγή

Η διπλωματία της
κλιματικής αλλαγής

Ιστορική αναδρομή:
από το Ρίο στο
Κιότο και μετά στο
Παρίσι

Η Συμφωνία των
Παρισίων (2015)

Οι πρωταγωνιστές

Μελλοντικές
προοπτικές για τη
διπλωματία της
κλιματικής αλλαγής

Ιστορική αναδρομή:
Από το Ρίο στο Κιότο
▶ και μετά στο Παρίσι

Η ανάπτυξη της κλιματικής διπλωματίας

Εγγραφή του θέματος στην ατζέντα
1985-1990

Υιοθέτηση του γενικού θεσμικού πλαισίου
1990-1994

Ρυθμιστική περίοδος
1995-2004

Η μετά το Κιότο εποχή
2005-2015

"We
de fi
by c
"Or
fro
int
is
Ti
d
p

Η κλιματική αλλαγή στη διεθνή ατζέντα (1985-1990)

Ένας μικρός αριθμός δυτικών επιστημόνων εργάστηκε σκληρά για να προωθήσει το θέμα της κλιματικής αλλαγής στη διεθνή ατζέντα

Bert Bolin

Έντονη περιβαλλοντική δραστηριότητα

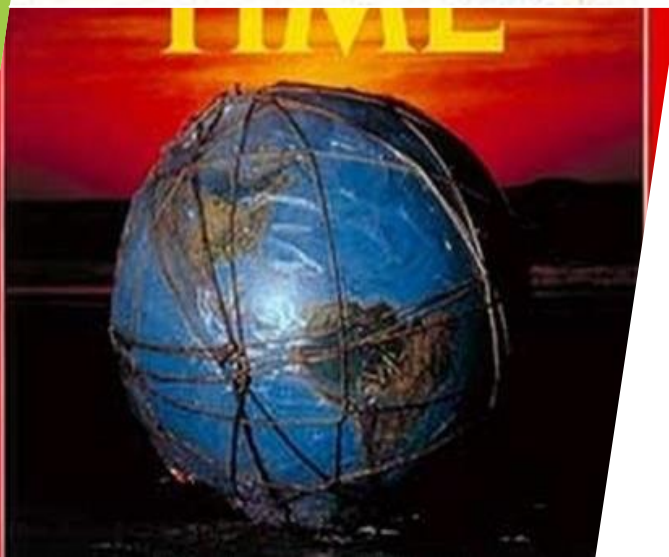
- Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ για τις ουσίες που απομειώνουν τη στιβάδα του όζοντος
- Δημοσίευση της έκθεσης Brundtland report "Our Common Future" το οποίο εισήγαγε την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης

1988

-Καύσωνες και ξηρασία στη Β. Αμερική

-Παγκόσμια Διάσκεψη για την Αλλαγή της Ατμόσφαιρας στο Τορόντο

-ίδρυση της IPCC

Διαπραγμάτευση και θέση σε ισχύ της UNFCCC (1990-1995)

01

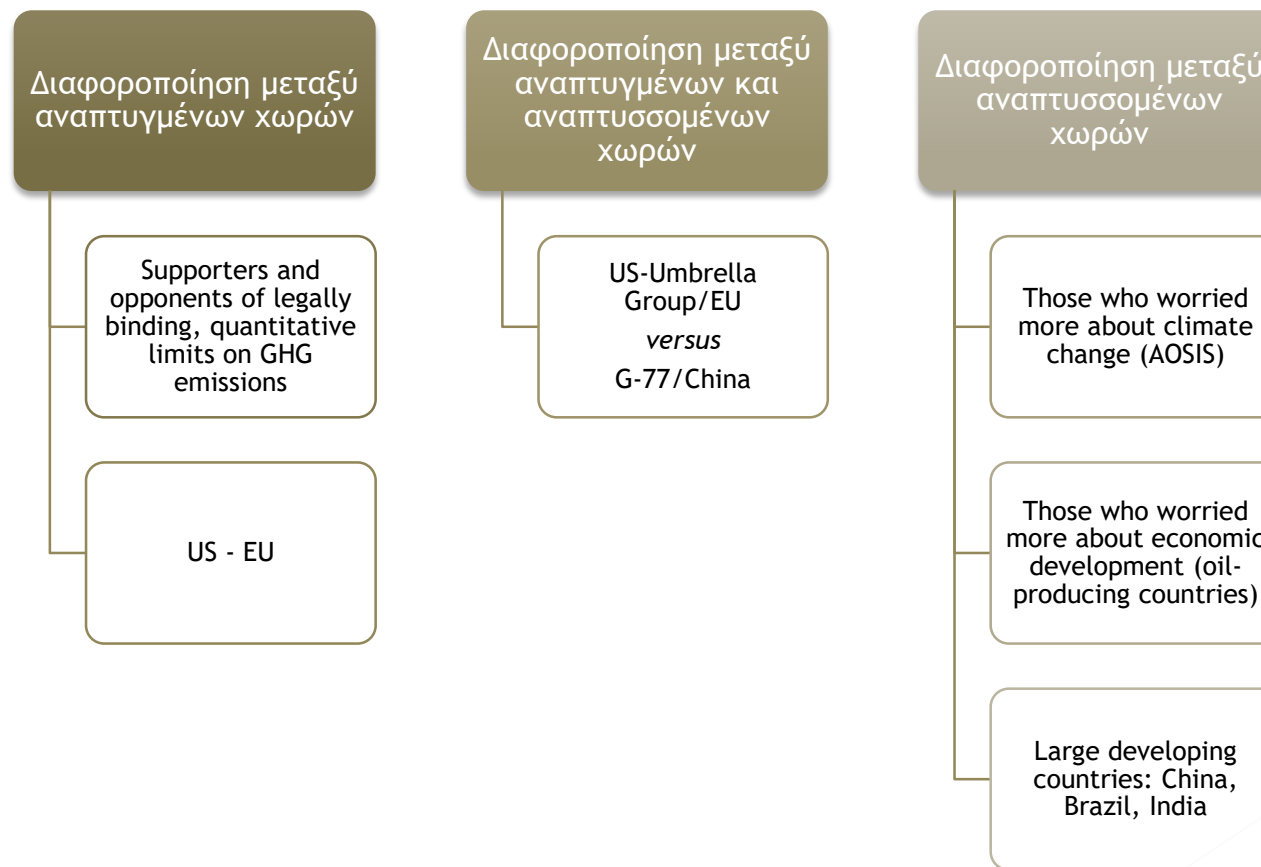
Οι υφιστάμενες περιβαλλοντικές συμφωνίες δεν μπορούσαν να προσφέρουν λύσεις

Πχ Συμφωνία για τη διασυνοριακή ατμοσφαιρική ρύπανση (Γενεύη 1979) Συμφωνία για το όζον (Βιέννη 1985)

02

- Διαπραγμάτευση της συμφωνίας 1990-1992
- Το 1990 η ΓΣ ΟΗΕ αποφασίζει τη συγκρότηση επιτροπής διαπραγμάτευσης με εντολή να διαπραγματευτεί μια συμφωνία με «κατάλληλες δεσμεύσεις» για να τεθεί σε υπογραφή το 1992
- Η UNFCCC υιοθετήθηκε το 1992 τέθηκε σε ισχύ 1994.

Βασικές τάσεις στην διπλωματία της κλιματικής αλλαγής

Παράγοντες που επηρέασαν τις διαπραγματεύσεις

1

Η προθεσμία (Ιούνιος 1992)

2

Σημασία των διατάξεων που θα περιλάμβανε η συμφωνία

3

Η επιθυμία για συναίνεση έδωσε σε αρκετές χώρες τη δυνατότητα να έχουν τον τελευταίο λόγο στις διαπραγματεύσεις

Η διαφοροποίηση
ανάμεσα στις
αναπτυγμένες και
τις
αναπτυσσόμενες
χώρες
αποτυπώνεται στη
συμφωνία

Art. 3.1: οι αναπτυγμένες χώρες αναλαμβάνουν
το μεγαλύτερο βάρος της ευθύνης

Art. 3.1: αρχή της κοινής αλλά
διαφοροποιημένης ευθύνης

Annex I countries: αναπτυγμένες χώρες

Non Annex I countries: αναπτυσσόμενες χώρες

Σύμβαση - πλαίσιο (framework convention)

Συμπληρώνεται σταδιακά με τεχνικά πρωτόκολλα

Όξινη βροχή - τρύπα του όζοντος

Θέτει μια σειρά γενικών υποχρεώσεων

Καθορίζει πώς οι συμμετέχοντες θα συναντώνται και θα αποφασίζουν

- COP (Conference of the Parties): an annual scheduled gathering of all parties to the convention + observers (representatives from non-party states, international organizations, NGOs, and industry groups)

Σύμβαση- πλαίσιο για την κλιματική αλλαγή 1992

Αρχικός συμβιβασμός πάνω σε ορισμένες βασικές αρχές συμπεριφοράς

αναγνώριση από το διεθνές δίκαιο του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής και της διασύνδεσής του με τις ανθρωπογενείς εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου

τα κράτη δεσμεύτηκαν ότι θα προσπαθήσουν να σταθεροποιήσουν τις εκπομπές των αερίων στην ατμόσφαιρα σε ένα επίπεδο που θα αποτρέπει τις επιβλαβείς συνέπειες. Δεν διευκρίνισαν όμως τι είδους μέτρα θα λάβουν γι' αυτό το σκοπό ούτε πότε θα το κάνουν. Step by step προσέγγιση. COP

αναγνώριση της κοινής αλλά διαφοροποιημένης ευθύνης. Η ευθύνη θα διαφοροποιείται ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξης των κρατών.

Πρωτόκολλο του Κιότο

Χρήση μηχανισμών της αγοράς (επιτρέπουν στις αναπτυγμένες χώρες να πετύχουν τους στόχους τους με τον πιο εύλεκτο και οικονομικά αποδοτικό τρόπο πχ επιτρέποντας σε μια χώρα να κερδίσει ποσοστά για σχέδια μείωσης των εκπομπών που πραγματοποιεί σε άλλες χώρες ή για τη δημιουργία δασών που απορροφούν διοξείδιο του άνθρακα sink activities - ή μέσω της εμπορίας ρύπων)

Top-down approach (οι στόχοι συμφωνούνται σε διεθνές επίπεδο)

Αυστηρή διάκριση μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών

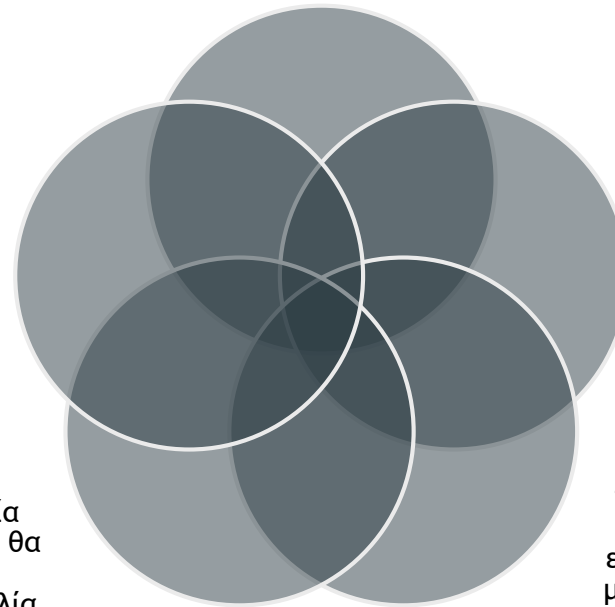
Νομική δεσμευτικότητα και ισχυρό σύστημα συμμόρφωσης

Πρωτόκολλο του Κιότο (1997)

περίοδος εφαρμογής:
2008-2012

ΕΕ 8%, ΗΠΑ 7%, Ιαπωνία
6%, Ρωσία και Ουκρανία θα
σταθεροποιούσαν τις
εκπομπές τους, Αυστραλία
και Ισλανδία είχαν
δικαίωμα να τις αυξήσουν

έθεσε ποσοτικούς στόχους
μείωσης των εκπομπών μόνο
για τις αναπτυγμένες χώρες
και ορισμένες χώρες του
πρώην ανατολικού
συνασπισμού

δεν δόθηκε σημασία στον
τόπο από τον οποίο
εκπέμπονται τα αέρια του
θερμοκηπίου. Ο απώτερος
στόχος ήταν να υπάρξει
μείωση των εκπομπών
οπουδήποτε στον
πλανήτη.

τέθηκε έτσι ένα συνολικό
ποσοστό μείωσης των
εκπομπών (5,2%) σε σχέση
με τα επίπεδα του 1990, το
οποίο επιμοιράστηκε
μεταξύ των αναπτυγμένων
κρατών

Kyoto protocol 1997

191 parties + the EU

1

The developed countries committed themselves to reductions in emissions of the six most important GHG by 2012 by an average of 5% of their 1990 levels.

2

The USA and the EU, as the two biggest polluters at that time, were supposed to reduce their emissions by 7 and 8% respectively.

3

It provided for the development of an international emissions trading system

4

It established the Clean Development Mechanism, which allows industrialized countries to receive credit for emission reduction projects in developing countries.

5

However, in order to enter into force the Protocol needed to be ratified by developed nations accounting for at least 55% of global GHG emissions. It entered into force in 2005.

Επιλογές για τη μείωση των εκπομπών

Ρυθμιστικές πολιτικές

Εμπόριο δικαιωμάτων ρύπων

Ανάπτυξη δραστηριοτήτων που κρατούν το διοξείδιο του άνθρακα μακριά από την ατμόσφαιρα

Market mechanisms: Emissions trading

πρότυπο: το σύστημα ανώτατων ορίων και εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής για την αντιμετώπιση της όξινης βροχής

τα κράτη θα μπορούσαν να χορηγούν άδειες εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα που θα μπορούσαν να τις χρησιμοποιήσουν, να τις πουλήσουν ή να τις αγοράσουν

οι χώρες που κατόρθωναν να συγκρατήσουν την εκπομπή αερίων κάτω από το επίπεδο που τους αναλογούσε, θα μπορούσαν να πουλήσουν το πλεόνασμα σε χώρες που το χρειάζονταν

η αμερικανική κοινή γνώμη θα δεχόταν πιο εύκολα την αναγκαία αύξηση στην τιμή του άνθρακα μέσα από την καθιέρωση ενός τέτοιου συστήματος παρά μέσα από τη φορολογία

Εκκρεμή Ζητήματα

Για να τεθεί σε ισχύ το Πρωτόκολλο έπρεπε να κυρωθεί από 55 χώρες που αντιπροσώπευαν τουλάχιστον 55% των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα

χρηματοδότηση

σύστημα διεθνούς επιτήρησης

“απορροφητές άνθρακα” δηλαδή φύτευση δέντρων και άλλες δραστηριότητες σχετικές με τη χρήση γης που συγκρατούν τον άνθρακα μακριά από την ατμόσφαιρα και που θα μπορούσαν να συνυπολογιστούν για τις μειώσεις των εκπομπών

ΗΠΑ

Το 1990 ήταν πρώτες στον κατάλογο των ρυπαντών με 36%

Ψήφισμα Byrd-Hagel: θέτει δύο προϋποθέσεις για την επικύρωση οποιασδήποτε συμφωνίας για την κλιματική αλλαγή από την Αμερικανική Γερουσία

η συμφωνία θα πρέπει να περιλαμβάνει στόχους μείωσης όχι μόνο για τις αναπτυγμένες αλλά και για τις αναπτυσσόμενες χώρες

δεν θα πρέπει να δημιουργεί δυσανάλογες ζημιές στην αμερικανική βιομηχανία

Byrd - Hagel resolution 1997

“The United States should not be a signatory to any protocol to, or other agreement regarding, the United Nations Framework Convention on Climate Change of 1992, at negotiations in Kyoto in December 1997, or thereafter, which would-

(A) **mandate new commitments** to limit or reduce greenhouse gas emissions for the Annex I Parties, **unless the protocol or other agreement also mandates** new specific scheduled commitments to limit or reduce greenhouse gas emissions for **Developing Country Parties** within the same compliance period, or

(B) **would result in serious harm to the economy of the United States”**.

Αποτίμηση του Πρωτοκόλλου του Κιότο

Στο νομικό επίπεδο: επέβαλε μια σειρά υποχρεωτικών δεσμεύσεων για τη μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου

Top-down approach που σέβεται την εθνική κυριαρχία

Στο οικονομικό επίπεδο: μέσα από τους ήπιους μηχανισμούς της αγοράς επέτρεψε στα κράτη να ακολουθήσουν την πολιτική που είναι πιο συμφέρουσα προκειμένου να μειώσουν τις εκπομπές τους

Σημαντική καινοτομία: έδιναν κίνητρα για την αποτελεσματική μείωση των εκπομπών με το μικρότερο δυνατό κόστος

Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής θα ήταν συμβατή με τη λογική των αγορών χωρίς την ανάγκη ρυθμιστικών μέτρων

Περιορισμοί του Πρωτοκόλλου του Κιότο

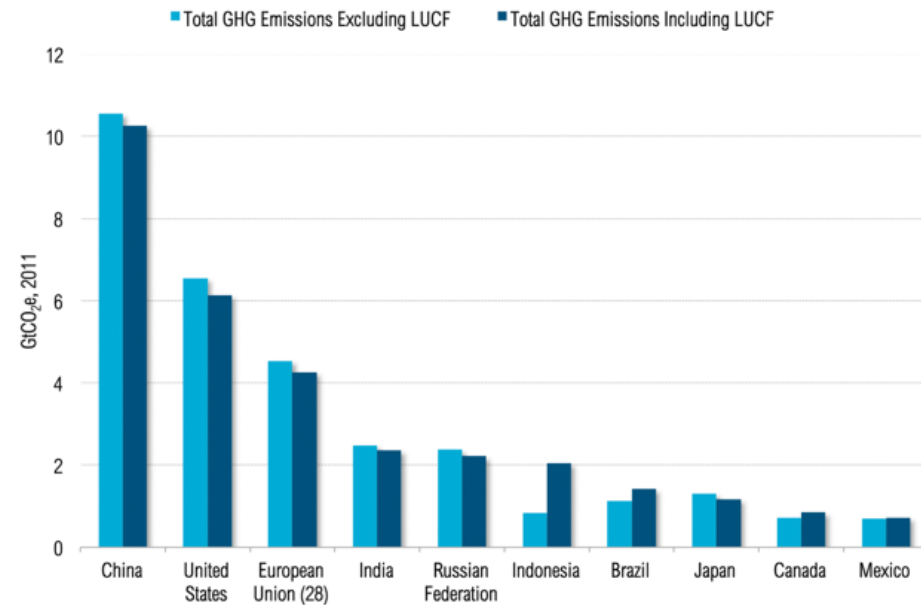
Έθεσε όρια για την περίοδο 2008-2012. Μετά;

Τα όρια που έθεσε αφορούσαν λιγότερο από το 24% των παγκόσμιων εκπομπών (αποχώρηση ΗΠΑ και καθόλου όρια για την Κίνα)

Έθεσε ποσοτικούς στόχους μείωσης των εκπομπών μόνο για τις αναπτυγμένες χώρες

Μετά την πρώτη περίοδο εφαρμογής ορισμένα κράτη δεν συμφωνούσαν σε νέα όρια (Ιαπωνία - Νέα Ζηλανδία - Ρωσία)

Top 10 Emitters

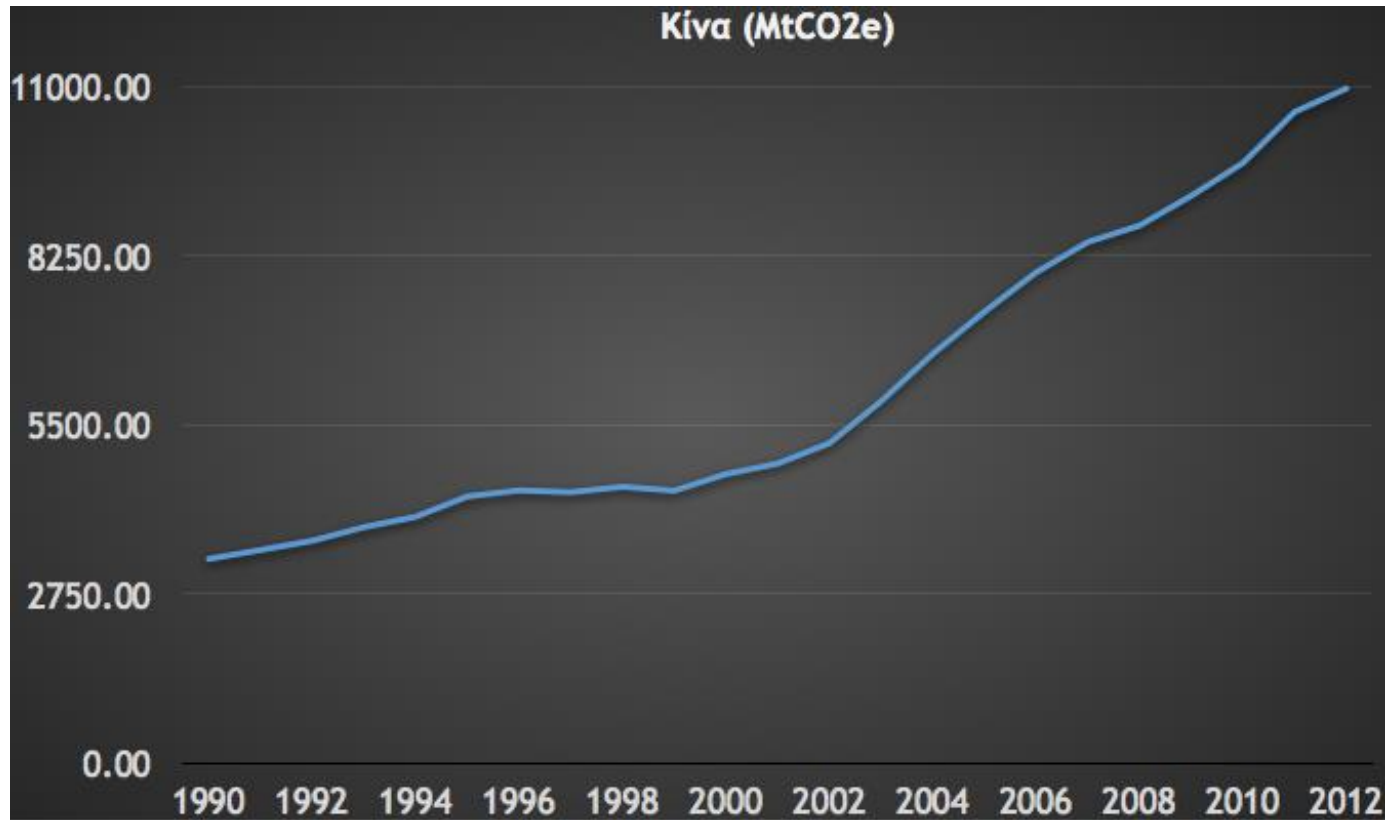

<http://bit.ly/11SMpjA>

 WORLD RESOURCES INSTITUTE

Top 10 Emitters

Εξέλιξη των εκπομπών της Κίνας

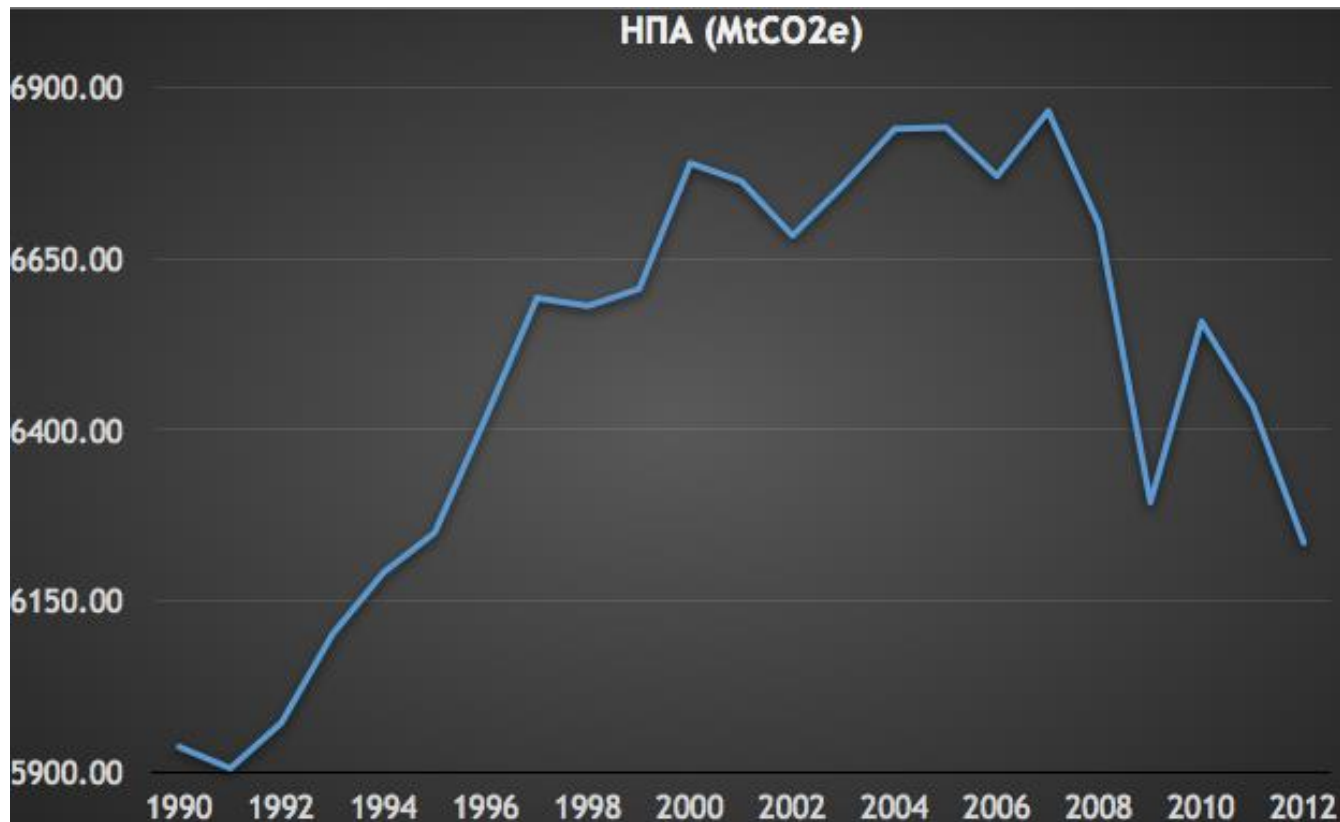

Οι εκπομπές της Κίνας καταγράφουν το 2012 αύξηση 230% σε σχέση με το 1990

Η Κίνα ευθύνεται περίπου για το 28% των παγκόσμιων εκπομπών CO₂ το 2015

Εξέλιξη των εκπομπών των ΗΠΑ

- Οι εκπομπές των ΗΠΑ καταγράφουν το 2012 μείωση 5% σε σχέση με το 1990
- Παραμένει ο δεύτερος μεγαλύτερος ρυπαντής σε παγκόσμιο επίπεδο

What to do after 2012?

Να παραταθεί το πρωτόκολλο του
Κιότο

Να παραταθεί το πρωτόκολλο σε
συνδυασμό με τη διαπραγμάτευση μιας
νέας συμφωνίας για τις χώρες που δεν
ήταν μέρη στο Πρωτόκολλο ή που δεν
είχαν δεσμεύσεις μείωσης

Να υιοθετηθεί μια νέα συμφωνία που
θα αντικαθιστούσε το πρωτόκολλο

Ο διάλογος
συνεχίζεται...

Μετά το Κιότο

Σχέδιο Δράσης
του Μπαλί
2007 - COP 13

Συμφωνία της
Κοπεγχάγης
2009 - COP 15

Συμφωνίες του
Κανκούν 2010
- COP 16

Πλατφόρμα
του Ντάρμπαν
2011 - COP 17

Τροποποίηση
της Ντόχα
2012 - COP 18

Βαρσοβία 2013
- COP 19

Λίμα 2014 -
COP 20

Παρίσι 2015 -
COP 21

Βασικά σημεία της Συμφωνίας της Κοπεγχάγης 2009

Πολιτική συμφωνία η διαπραγμάτευση της οποίας έγινε μεταξύ 28 χωρών στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν οι μεγαλύτεροι ρυπαντές

Θέτει ένα μακροπρόθεσμο στόχο να μειωθεί η αύξηση της θερμοκρασίας σε λιγότερο από 2° C (§1);

Θέσπισε μια διαδικασία καταγραφής των στόχων και των δράσεων μείωσης των εκπομπών για τις αναπτυγμένες και τις αναπτυσσόμενες χώρες (§§4-5);

Χρηματοδότηση για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (§8);

Καθιέρωσε τη διεθνή διαβούλευση για τις δράσεις μείωσης των εκπομπών από τις αναπτυσσόμενες χώρες (§5).

Και οι
διαπραγματεύσεις
συνεχίζονται....

Cancun Agreements (COP 16)

Durban Platform for Enhanced Action (COP 17)

- 'a protocol, another legal instrument or agreed outcome with legal force under the convention applicable to the parties'. Doha (COP 18): the Kyoto protocol was extended until 2020.

Warsaw (COP 19): INDCs

Lima (COP 20)

Paris (COP 21)

Η Συμφωνία των Παρισίων (Δεκ 2015)

- ▶ 169 κράτη + ΕΕ
- ▶ Εν ισχύ από το Νοέμβριο του 2016
- ▶ Πάνω από 190 εθνικά σχέδια για την κλιματική αλλαγή έχουν καταγραφεί, τα οποία καλύπτουν περίπου 99% των παγκόσμιων εκπομπών

Βασικά σημεία της συμφωνίας

Είναι παγκόσμια

Θέτει τις ίδιες υποχρεώσεις για όλες τις χώρες

Δεν έχει ημερομηνία λήξης

Καθιερώνει μια δυναμική διαδικασία παρακολούθησης

Θέτει προσδοκίες για προοδευτική διεύρυνση των στόχων

Θέτει ένα μακροπρόθεσμο στόχο 2°C.

Key provisions

Goal (art. 2): to limit the increase in global average temperature to 2°C as compared with pre-industrial times and pursue efforts to limit the temperature increase to 1,5°C.

The Intended Nationally Determined Contributions will be the road map for the reductions (art. 3).

Parties should peak GHG emissions as soon as possible and then go down to undertake rapid reductions (art. 4).

Parties will meet every five years to evaluate progress in emissions reductions, adaptation and support.

Adaptation to climate change (art. 7).

Loss and damages (art. 8).

Financial resources and technology transfer (art. 9).

Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής

1

Mitigation, i.e. measures to limit GHG emissions and measures to preserve or enhance sinks: energy efficiency standards, subsidies for renewable energy, a carbon tax, an emissions trading system, technology research and development.

2

Adaptation, i.e. measures to anticipate the adverse effects of climate change and to prevent or minimize the damage they can cause.

3

Financial and other means of support for mitigation and adaptation

4

International oversight to promote implementation, compliance and effectiveness: national reporting on GHG emissions, expert review of information provided by states, mechanisms to assess implementation and compliance, reviews of effectiveness, formal dispute settlement.

Μελλοντικές προοπτικές

Daniel Bodansky, “The Paris Climate Change Agreement: An New Hope?”,
American Journal of International Law, 2016.

1

Θέση

Πρωτόκολλο του
Κιότο

2

Αντίθεση

Συμφωνία της
Κοπεγχάγης

3

Σύνθεση

Συμφωνία των
Παρισίων

Τεχνοκρατική συνεργασία ή παραδοσιακή διπλωματία;

George Kennan, "To Prevent a World Wasteland: A Proposal", *Foreign Affairs*, 1970.

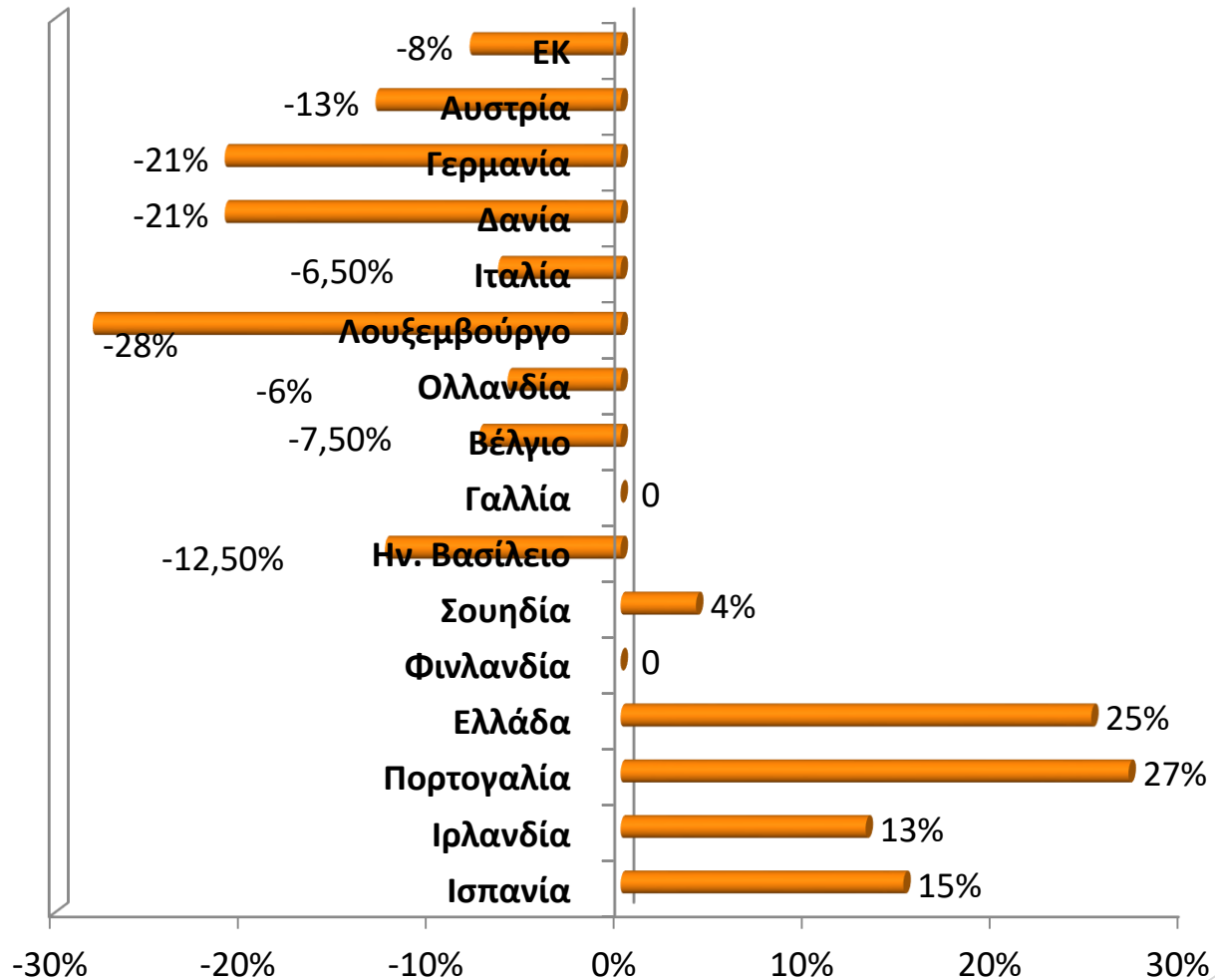
Πρότεινε την ίδρυση μιας «Διεθνούς Περιβαλλοντικής Υπηρεσίας» όπου οι αποφάσεις δεν θα λαμβάνονταν στη βάση συμβιβασμών μεταξύ κυβερνητικών αντιπροσώπων αλλά θα λαμβάνονταν από ειδικούς (ακαδημαϊκούς, επιστήμονες, εμπειρογνώμονες) δηλαδή πραγματικούς διεθνείς υπαλλήλους.

Τεχνοκρατική εκδοχή της διεθνούς περιβαλλοντικής συνεργασίας.

Τελικά, το σύστημα διεθνούς περιβαλλοντικής συνεργασίας στηρίχθηκε στην παραδοσιακή διεθνή διπλωματία της συναίνεσης και των συμβιβασμών.

Πρωτόκολλο του Κιότο (2008-2012)

Ο στόχος μείωσης των εκπομπών για την ΕΚ καθορίστηκε στο -8%.

Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Ρύπων

Η λειτουργία του ΣΕΔΕ ξεκίνησε για μια πιλοτική περίοδο (2005-2007) και επεκτάθηκε για μια πενταετία (2008-2012). Το 2008 αποφασίστηκε η μεταρρύθμισή του [τρίτη περίοδος εφαρμογής (2013-2020)].

11.500 εγκαταστάσεις από 30 χώρες (27 κράτη μέλη της ΕΕ, Ισλανδία, Λιχτενστάιν και Νορβηγία) με κατά μέσο όρο 1,9 δις τόνους ισοδύναμο CO₂ /έτος

περίπου το 41% του συνόλου των εκπομπών στις χώρες αυτές

Στόχοι ΕΕ ως το 2020

Τον Μάρτιο του 2007 ανέλαβε **μονομερή δέσμευση** και χωρίς όρους (unconditional commitment) με ορίζοντα το 2020 όσον αφορά:

- Τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου τουλάχιστον κατά 20 % έως το 2020, σε σχέση με το 1990,
- Την αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη συνολική ενεργειακή κατανάλωση σε 20%,
- Τον περιορισμό της χρήσης πρωτογενούς ενέργειας κατά 20% σε σύγκριση με τα προβλεπόμενα επίπεδα μέσω της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης.

Νέοι στόχοι της ΕΕ μετά τη συμφωνία των Παρισων

μείωση των εκπομπών αερίων
του θερμοκηπίου κατά 40%
τουλάχιστον σε σύγκριση με τα
επίπεδα του 1990

άντληση του 27% τουλάχιστον
της συνολικής ενεργειακής
κατανάλωσης από ανανεώσιμες
πηγές ενέργειας

αύξηση της ενεργειακής
απόδοσης κατά 27%
τουλάχιστον